

L'aplicació de la norma ISAD (G) als fons parroquials de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona

Julio Luis Quílez Mata

Arxiu Històric Comarcal de Valls

1. Introducció

El fet de la necessitat, al món dels arxius, d'una uniformització en la descripció i l'existència recent de la ISAD (G) com a instrument que pretén resoldre aquesta problemàtica han estat un dels motius principals que han inspirat el contingut del present estudi. Aquest, tanmateix, forma la part més important d'un altre inscrit en el context d'un treball de màster presentat el 1998, elaborat per l'autor i Lucilia Tomás i dirigit pel director de l'Arxiu Històric de Girona, Pep Matas –un dels principals impulsors de la ISAD (G) a Catalunya i a la resta de l'Estat–.

La descripció s'ha realitzat sota la perspectiva de fons, per la qual cosa s'han utilitzat els inventaris ja existents i a disposició dels investigadors a l'AHAT, encara que en el procés d'aplicació de la ISAD (G) han estat objecte de revisió. Per altra banda, aquesta iniciativa és pionera en el món dels arxius i la documentació eclesiàstica, almenys en el context de l'Església Espanyola, ja que fins ara són molt pocs els estudis realitzats en aquesta línia.

Una de les raons de la utilització dels fons parroquials de l'AHAT com a objecte d'aplicació de la ISAD (G) es relaciona amb el fet que la documentació parroquial és, ara per ara, la més consultada pels investigadors, tant professionals com esporàdics (en el cas tarragoní més del 70% de les consultes de la documentació de l'AHAT es fan sobre aquests fons), a més a més del fet que en el si dels arxius diocesans en general aquests fons signifiquen gairebé més d'una quarta part de la documentació total custodiada.

Aquesta aplicació, que s'inscriu dins de l'apartat pràctic del treball de màster, resta completada per un altre de teòric, que té com a objectiu la presentació d'un instrument de consulta bàsic per a l'investigador dels fons parroquials. Aquesta vessant teòrica, integra l'estudi de la institució parroquial com a ens generador de documentació, i la seva història marcada per la legislació canònica antiga i actual, tant Pontifícia, pel que fa a les disposicions universals de l'Església, com la pertanyent a la

Conferència Episcopal Espanyola, dins l'àmbit més concret de l'Església particular, les tipologies documentals, i el procés de concentració i informatització dels arxius parroquials en el context de la seva integració dins dels grans arxius diocesans. Tanmateix, aquesta part teòrica, resta reforçada i completada per la existència d'un annex que inclou informació sobre l'evolució administrativa de les parròquies, taules d'equivalències de termes relatius a la documentació parroquial existent a l'AHAT, evolució de l'estructura parroquial en el context de la diòcesi de Tarragona des del segle XIV, entre d'altres més generals.

El present article pretén exposar la metodologia d'aplicació de la Norma als fons parroquials de l'AHAT. Una aplicació, per tant, que crec interessant, a més a més, per la important tasca de concentració que l'Església espanyola ha realitzat i realitza, en el si de les diferents diòcesis. La ISAD (G), representa un instrument de vital importància en aquest procés tant per la seva facilitat d'aplicació, com, sobretot, per la uniformització d'una documentació, ja de per si comuna a tota l'Església: la generada per la parròquia.

2. L'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona i els seus fons parroquials: gènesi i desenvolupament

La custòdia dels fons parroquials a l'AHAT començà tot just en el moment de la seva creació a partir de l'any 1920, sota la prelatura del cardenal i arquebisbe de Tarragona, Francesc Vidal i Barraquer. Des d'aleshores, els fons parroquials han constituït una part fonamental d'aquest arxiu, de manera que a l'actualitat formen un conjunt de fons que poden ser considerats uns dels més complets i conservats de tot l'Estat Espanyol, tant en qualitat –ja que no van sofrir els estralls de la Guerra Civil al ser transferits gairebé tots abans del conflicte– com en quantitat –pel fet que aquest procés de concentració ja es troba realitzat, amb excepcions, a diferència de molts arxius diocesans de l'Església espanyola que encara es troben en aquesta tasca–. A més, de cara a la investigació, són els fons més consultats de tot l'arxiu, sobretot en el camp de la genealogia –tant per part de professionals, en la realització de llurs tesines i tesis doctorals, com per part d'erudits locals i persones interessades particularment en la reconstrucció del seu passat– com en altres àrees de la investigació, com tesis sobre religiositat popular, estructura eclesiàstica, història de la medicina, de la demografia, etc.

2.1 Orígens i evolució de l'AHAT

L'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona va ser creat per un decret de 9 de febrer de 1920, promulgat per l'arquebisbe de Tarragona Francesc

Vidal i Barraquer en el qual quedava reflectida la decisió de la creació "(...) d'un arxiu històric diocesà, on s'hi guardessin tots els documents històrics i manuals antics de l'Arxiu de la Província Tarraconens, de la Taula Arquebisbal, de la Secretaria de la Càmera de la Curia Ecclesiàstica i dels arxius parroquials de tota l'arxidiòcessis"¹. El mateix dia va encomanar la tasca de la seva creació a Mn. Sanç Capdevila i Feliu, ecònom de Forés.

Les raons de la decisió de la creació de l'AHAT encara no són del tot clares. Hom estableix que la seva creació va ésser motivada pel projecte d'ubicació d'una Universitat Catòlica a Tarragona, semblant a les de Lovaina i Milà. Per aquest motiu, l'arquebisbe Vidal i Barraquer va portar a Tarragona sacerdots d'una gran categoria intel·lectual com el Dr. Miquel Valtimó i Mn. Serra Vilaró, procedents d'altres diòcesis i va enviar a estudiar a Roma el Dr. Batlle i el Dr. Claveras².

Per a la instal·lació de l'esmentat arxiu, l'arquebisbe va ordenar l'habilitació d'una sala de la planta baixa del Palau Arquebisbal, que hi havia entre la muralla i el jardí. Immediatament, es començaren les obres d'endreç i un cop acabades es deixà eixugar durant tot un any.

Amb posterioritat, el cardenal i arquebisbe de Tarragona Benjamín de Arriba y Castro, va sol·licitar l'assessorament de la "Dirección General de Archivos y Bibliotecas" per analitzar la situació en què es trobava l'AHAT. Els resultats de la inspecció dels tècnics d'aquest organisme van aconsellar la construcció d'un altre edifici per la custòdia dels documents. En aquest sentit, l'Arquebisbat oferí l'antiga cotxera situada entre el Palau i el Seminari, edifici separat per dos patis –aquesta ubicació ja havia estat contemplada en un antic projecte fet per l'arquitecte Bernardí Martorell, en temps de l'arquebisbe de Tarragona Vidal i Barraquer–. A més a més, aportà 2.700.000 PTA. Per la seva part, la Direcció General d'Arxius va aportar la quantitat d'un milió cinc-centes mil pessetes. Les obres les feu començar el mateix Arriba y Castro a la tardor de 1968 i s'acabaren l'any 1971, essent ja arquebisbe de Tarragona Josep Pont i Gol³. A partir d'aquell moment, la Generalitat ha contribuït al desenvolupament de l'arxiu amb la dotació d'aparells per a la gestió, conservació i consulta dels documents, com també el finançament de la publicació de diversos inventaris, la major part confeccionat a partir dels inventaris generals dels fons parroquials⁴.

2.1.1 L'AHAT pioner en el procés de concentració parroquial

Una de les fites més importants de l'activitat arxivística de l'Església a Espanya, és l'important procés de concentració parroquial en els grans arxius de concentració diocesans. Aquesta tasca es troba perfectament dirigida per la *Asociación de Archiveros de la Iglesia en España*. Malgrat tot, les primeres directrius en aquesta línia parteixen de la dècada dels anys trenta del nostre segle, i dins d'aquesta iniciativa, trobem l'obra

transcendental de l'arquebisbe de Tarragona, Francesc Vidal i Barraquer, i del seu arxiver diocesà, Mn. Sanç Capdevila.

2.1.1.1 *La circular de Monsenyor Tedeschini i la concentració parroquial*

Des del Concili de Trento, l'Església ha manifestat un especial interès en l'ordenació, classificació i tractament dels fons parroquials. Aquesta iniciativa, ja anterior a Trento –encara que molt fragmentària i incompleta– experimenta una acceleració i difusió a partir d'iniciatives d'una rellevància especial com la decisió de Lleó XIII d'obrir l'Arxiu Secret Vaticà als investigadors a darreries del segle XIX i, sobretot, la promulgació dels Codis de Dret Canònic de 1917 i 1983. Aquesta iniciativa de caràcter universal de l'Església ha estat completada per mesures, no menys importants, realitzades en el si de la mateixa Església espanyola, molt sovint per inspiració pontificia. És el cas de la circular de Monsenyor Ragonesi en 1914, però sobretot la de Monsenyor Tedeschini, nunci pontifici de Pius XI. Les actuals funcions de l'Associació d'Arxivers de l'Església a Espanya i de l'activitat de la mateixa Conferència Episcopal Espanyola, ja es trobaven en el pensament del nunci. Aquesta circular anava dirigida als cardenals i bisbes espanyols en 1929. La seva transcendència és tan important que es considera com la *Carta Magna* dels arxius eclesiàstics espanyols⁵. El motiu d'aquesta circular fou conseqüència de l'informe adreçat a la Santa Seu pel professor alemany Kenr després de la seva visita als arxius eclesiàstics per encàrrec del papa Pius XI. L'informe reflectí una situació caòtica, sobretot la que presentaven els arxius capitulars, i els arxius parroquials no es trobaven millor. Davant d'aquesta situació, el cardenal Tedeschini realitzà, unes normes que podrien ser considerades com el primer reglament dels arxius eclesiàstics espanyols, i que estava constituït per sis punts de vital interès: la *Carta circular sobre la organización de los archivos eclesiásticos*⁶. Un d'aquests punts, i que a l'actualitat centra l'atenció de l'activitat arxivística a Catalunya i a la resta de l'Estat, fou la primera base que tractava de la necessitat de la creació d'arxius eclesiàstics centralitzats de caràcter diocesà, aspecte que pertocava totalment als bisbes. Lògicament, els arxius parroquials restarien integrats en aquest tipus d'arxius junt amb els capitulars. La creació d'aquest arxiu diocesà, com deia el mateix Tedeschini, s'enfrontava a diferents problemes com, el més greu, motivat per la contradicció de les mesures canòniques del Codi de 1917 que establia la pluralitat d'arxius eclesiàstics perfectament diferenciats i individualitzats, com els monàstics, parroquials, capitulars, etc., però sense cap intenció d'establir-ne un de central. Davant d'aquest problema, el nunci –amb una perspectiva completament revolucionària– ja que a l'actualitat té plena vigència, es decidí per l'aplicació d'una mesura formal o abstracta que passava per la creació d'una institució

dirigida per una sola persona, sota la qual es trobarien els arxius. Per aquesta finalitat, el nunci va recomanar la creació d'una *Junta Técnica Central* dels arxius de l'Església a Espanya, assenyalant a continuació les categories dels diferents arxius que distingí entre diocesans o episcopals, capitulars o catedralicis, monàstics, parroquials i altres institucions menors, com hospitals, seminaris, germandats, etc. L'esmentada Junta hauria d'estar presidida pel canonge arxiver de la catedral de Toledo, la funció del qual seria la de dictaminar les mesures tècniques per a la catalogació, conservació dels fons documentals i per a ordenar l'accés a l'estudi dels documents. Això seria pel que fa a la Junta Nacional, però en l'àmbit diocesà es reproduiria a partir de la creació i activitat d'una *Junta Diocesana* encarregada, més particularment, de vetllar pel patrimoni històric de la diòcesi, que també seria la responsable de l'aplicació de les mesures adoptades per la *Junta Técnica Central*.

La quarta base regulava el personal dels arxius, tant pel que fa als directors com als auxiliars i col·laboradors, i dedicava una especial atenció als criteris de la seva selecció i dotació econòmica. Així, es recomanava que a cada diòcesi es creés el càrrec d'arxiver diocesà, el titular del qual havia d'ésser un sacerdot amb vocació i preparació arxivística, abans que investigadora. Aquesta base introduïa aspectes tant revolucionaris i avançats –avui alguns d'ells encara impensables en la seva execució– com el fet que el prelat vetllés per la formació i control dels futurs arxivers amb la creació d'una assignatura elemental d'arxivística per als futurs rectors amb la finalitat que els coneixements arxivístics fossin aplicats en els seus respectius arxius parroquials. Tanmateix, les proves d'accés al càrrec d'arxiver diocesà haurien d'establir-se d'acord amb els coneixements adquirits de tècniques com l'arxivística, biblioteconomia, fons documentals, història, etc., i es realitzarien davant un tribunal presidit pel canonge arxiver de Toledo. Però si de màxima actualitat són molts dels punts fins ara indicats, la dotació econòmica per al manteniment d'un cos d'arxivers diocesans era un difícil problema encara avui en dia no del tot solucionat. En aquest sentit, el nunci avançava la possibilitat de destinar una de les prebendes de la catedral per a tal finalitat, al mateix temps que el bisbe hauria de destinar els recursos, paral·lelament, per a garantir l'esmentada dotació. Només així un arxiver podria exercir amb tota normalitat la seva tasca.

En la línia oberta per Lleó XIII, recuperada, estesa i reglamentada en el Codi de Dret Canònic de 1917, monsenyor Tedeschini tractava el problema de l'accés a la documentació. El problema, semblant al que succeeix a l'actualitat, raïa en la dificultat de molts arxius per a oferir una adequada i completa atenció a l'investigador, ja que l'arxiver precàriament dotat econòmicament i subjecte a les seves activitats pastorals, li era impossible complir amb els objectius d'harmonitzar l'horari dels arxius eclesiàstics i la seva funció amb els de titularitat estatal, tal i com suggeria el nunci apostòlic. També en aquesta qüestió Tedeschini parlava de les condicions físiques que hauria de tenir un arxiu per facilitar la investigació, com tot

allò relacionat amb les característiques de l'edifici, i l'existència d'una sala per a l'estudiós amb una bona il·luminació i comoditat.

2.1.1.2 L'AHAT, model i inspirador de la circular de Monsenyor Tedeschini

És un fet no del tot conegut però interessant la constatació que l'AHAT va inspirar l'important document del cardenal i nunci pontifici a Espanya Tedeschini. En gairebé tot coincideixen les seves conclusions amb l'estructura ja pràcticament culminada de l'AHAT. Fins i tot el Dr. Kenr va visitar l'any 1924 aquest arxiu i de ben segur influiria molt en el seu estudi recollit més tard per Tedeschini. D'aquesta manera, poc després de la seva creació, l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona es convertí en un paradigma d'innovació arxivística per als arxius tant eclesiàstics com civils de l'època, fet que demostra la visita de molts professors i investigadors d'arreu l'Estat i l'estranger, com Puig i Cadafalch, president de l'Institut d'Estudis Catalans⁷; el president de l'Associació Protectora de l'Art Litúrgic, el Sr. Vicens Moragues⁸; l'arxiver d'Hisenda, el Sr. Joan Pons i Morgues⁹; el doctor i estudiós britànic Wilfrid J. Hemp¹⁰; els catedràtics de la universitat alemanya de Frizburg, que van copiar les glosses del procés del Concili de Pisa¹¹, i de la universitat holandesa de Groningen, el Dr. K. Sneyders de Vogel¹², i el ja esmentat Dr. Kenr¹³, director general dels Arxius Prusians i president de la Direcció Central del "Monumenta Germania Historica" i autor dels volums "Italie Pontificia", "Galia Pontificia" i "Germania Pontificia", que va venir recomanat pel nunci pontifici a Espanya i per la Santa Seu, entre d'altres investigadors i erudits.

2.1.2 Concentració dels fons parroquials a l'AHAT

Com ja s'ha indicat, el decret d'erecció de l'Arxiu Històric Arxidiocesà el 1920 portava implícit la transferència dels arxius parroquials de l'arxidiòcesi tarragonina a aquest.

Pel que fa a la circular del nunci Tedeschini ja esmentada, que tractava àmpliament de la concentració d'aquests tipus d'arxius, a diferència d'altres diòcesis on va ser recollida i publicada als butlletins oficials eclesiàstics per a la seva puntual informació i aplicació als seus arxius, en el cas de l'arxidiòcesi de Tarragona, aquesta no va ser divulgada públicament a través de cap mitjà de comunicació eclesiàstic. La raó que la carta de Mn. Tedeschini no fos publicada podria raure en el fet que la majoria dels seus punts ja havien estat assolits a Tarragona deu anys abans, com era la creació de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona, de la figura i dotació d'un arxiver diocesà, de la concentració dels fons diocesans en un gran arxiu general, etc. Sí, en canvi, el mateix any de la difusió de la circular, l'any 1929, al *Boletín Oficial del Arzobispado de Tarragona*, es van publicar unes instruccions adoptades pels prelats de

la Província Eclesiàstica Tarraconense que havien de ser aplicades als arxius parroquials a través d'uns formularis concrets, de manera que s'uniformitzava la gestió en el seu si¹⁴. La relació entre l'escrit del nunci Tedeschini i aquestes instruccions no existeix, ja que el primer es va difondre a l'octubre d'aquell any i les últimes al març, i possiblement eren orientades cap al desenvolupament del procés de creació de l'AHAT, alhora que també es trobaven inserides –en el cas de la arxidiòcesi de Tarragona– dins del propi procés de la gestió de les transferències dels arxius parroquials a l'arxiu diocesà i, sobretot, cap a la regularització de les característiques tipològiques trobades en ells per tal d'establir-ne, més endavant, una concentració més sistemàtica i poder atorgar una cohesió i uniformització als arxius parroquials dins de l'AHAT.

Les instruccions començaven amb una descripció de les característiques i tipus de llibres parroquials –encara que enumera la gairebé totalitat de les sèries documentals, només desenvolupa els llibres de Baptismes, Confirmacions, Matrimonis, de *Statum Animarum* i llibre de Defuncions–, les seves particularitats tipològiques i finalitats, i a continuació una sèrie d'indicacions per a procedir a la seva correcta redacció¹⁵, la seva conservació i custòdia i accessibilitat¹⁶ –en aquest cas com en altres, les recomanacions i obligacions dictaminades són recollides del Codi de Dret Canònic de 1917, aspecte que Tedeschini ja reflectia al seu treball–, classificació¹⁷, característiques, com també tot el que fa referència a l'administració dels sacraments en aspectes puntuals i les seves implicacions sobre l'elaboració de la documentació¹⁸, etc., aspectes que quedaven completats amb la reproducció de diferents formularis que havien de ser emprats des d'aquell moment, amb explicacions molt detallades.

Per tant, en molts sentits, durant la dècada dels anys trenta, tant pel que fa a les disposicions pontifícies relacionades amb l'Església espanyola i concretades en el treball del nunci, com de l'atenció atorgada per molts dels seus prelats, van establir, veritablement, l'actual sistema arxivístic de l'Església espanyola, i en el cas de la diòcesi de Tarragona, com s'ha exposat, fou evident i vital la seva contribució amb l'AHAT.

El gran artífex d'aquest projecte pioner a tota l'Església espanyola del moment, però també, en molts sentits, a l'actual, va ser l'arxiver Mn. Sanç Capdevila. Després d'un període de preparació a Barcelona, com a arxiver, va recórrer tota l'arxidiòcesi per tal d'arreglar els arxius parroquials. La tasca començà el dia 15 de febrer de l'any 1921, amb la transferència dels arxius de les parròquies de Belltall, Conesa, Passanant i Forés a l'AHAT. Des d'aleshores i durant tres anys¹⁹, va arreglar més de cent arxius parroquials: l'any 1921, van ser transferits, a més a més dels arxius ja esmentats, els de Torroja (el 22 de març), Rocallaura (el 13 de setembre), i Ferran, Tamarit, Albi, Belianes, Guimerà, Ciutadilla, Sant Martí de Maldà, i Nalec (entre el 12 i el 27 de desembre). El 1922, ingressaren a l'AHAT els fons de les parròquies de Vimbodí, Cervià, Vilosell, Barberà, Arbeca (entre el 2 i el 14 de gener); Pobla de Cérvoles (4 de febrer); Torredembarra, Pla de Cabra (entre el 7 i el 21 d'abril); Pobla de Montornès, Figuerola, Vespella, Pont

d'Armentera (entre el 3 i el 22 de maig); Renau, Valldossera, Vilanova de Prades, Sant Magí, Bràfim (entre el 4 i el 13 de juny); El Catllar, Cabra, Ullde-molins, Biure, Alió, Vilabella (entre el 2 i el 30 de juliol); Gratallops, Santes Creus, Fullella, Vilella Alta, Poboleda, Poblet, Santes Creus, Scala Dei (entre el 3 i el 25 d'octubre); Cambrils, Torroja, Riudecanyes, Les Piles, Borges del Camp (entre el 3 i el 29 de novembre), i Alforja, Maspujols i Capafonts (entre el 2 i el 24 de desembre). L'any 1924, s'inicià amb la incorporació dels arxius parroquials de Riudecols (28 de gener) i continuà amb els fons de les parròquies de Rocafort de Queralt, Montbrí (el 22 de febrer); Vallclara, Vilallonga, Vallmoll, La Canonja, Castellvell, Almoster (entre el 7 i el 31 de març); Riudoms, Mont-roig (el 9 i 27 d'abril); Vilaverd, Vilanova d'Escornalbou (els dies 22 i 30 de maig); Pradell (el 15 de juny), i Alcover, Montbrí del Camp i Garidells (entre els dies 1 i 21 d'agost). Finalment, la tercera campanya –i última per a aquest arxiver– va concloure el 1924, amb les incorporacions dels arxius de L'Espluga de Francolí, Vallbona de les Monges, els Omells, Codony i La Secuita, entre els dies 17 i 30 de febrer.

Una segona campanya de concentració es va realitzar molts anys després d'aquesta última i de la mort de Mn. Capdevila el 1932. La va desenvolupar l'actual arxiver diocesà Mn. Salvador Ramon i Vinyes després de 47 anys, el 1979, amb els arxius parroquials de Vilosell (15 de gener); Tarrés i Vimbodí (el 25 d'abril); Santa Maria de la Catedral de Tarragona (25 de juny); La Secuita (27 de juliol), i els de la Riba i Vilosell (el 12 i 20 de novembre), entre altres.

El criteri que utilitzà en aquestes transferències documentals enceta-des per Mn. Capdevila, va estar determinat per un altre decret de l'arquebisbe Vidal i Barraquer del 10 de desembre de 1921, en què va manar que tota la documentació de l'arxidiòcesi anterior a 1750 fos portada a l'AHAT, amb el triple objectiu d'evitar possibles pèrdues de documents, assegurar-ne la conservació i facilitar-ne la consulta, avançant-se a la providència del cardenal Gasparri del 15 d'abril de 1923, dirigida als bisbes d'Itàlia que ordenava el mateix, en nom del papa Pius XI²⁰. Les primeres conclusions de l'activitat arxivera de Mn. Capdevila en les transferències i valoracions documentals, i també la tasca de classificació, van ser publicades el 4 de setembre de 1921 al Diari la Cruz de Tarragona²¹ i a l'Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans²².

3. Aplicació de l'ISAD (G) als fons parroquials de l'AHAT

3.1 La ISAD (G)

La ISAD (G) és un conjunt de regles generals de descripció arxivística que tenen com a objectiu garantir la formulació de descripcions com-

patibles, apropiades i que s'expliquin per elles mateixes, el de facilitar la recuperació i l'intercanvi d'informació sobre documentació, alhora que permetre compartir dades d'autoritats i possibilitar la integració de les descripcions de diferents arxius en un sistema d'informació unificat. A més a més, en la seva condició de regles generals, aquestes estan pensades per ser aplicades àmpliament a totes les descripcions de documents dels arxius, independentment de la naturalesa o volum de la unitat de descripció²³.

L'origen de la ISAD (G) cal cercar-lo durant l'any 1990, amb la creació d'una subcomissió de la *Comissió Ad Hoc* de Normes de Descripció durant la seva reunió de Höhr-Grenzhausen a Alemanya l'octubre d'aquell any. Aquesta subcomissió elaborà un esborrany de regles generals, i es trobava formada per Wendy Duff, Michael Cook, Sharon Thibodeau i el director del projecte i secretari, Hugo Stibbe. Posteriorment, per tal d'enllestir un esborrany es va reunir la subcomissió a Liverpool, el juliol de 1991, el qual va ser completat i adoptat formalment a Madrid, el gener de l'any següent. Aquest esborrany, es coneix com l'esborrany de Madrid de la ISAD (G). Durant el mes de febrer del mateix any de 1992, es va traduir a les llengües del CIA (Consell Internacional d'Arxius) perquè la comunitat arxivística internacional l'estudiés i comentés i, posteriorment, es va distribuir com a ponència en el si del XII Congrés Internacional d'Arxius celebrat a Montreal el setembre de 1992. Amb la informació fornida a partir dels comentaris rebuts de tot el món i de les conclusions del congrés de Montreal, la Comissió es va tornar a reunir a Estocolm el gener de 1993 per examinar i revisar el document. D'aquesta última reunió i fruit de tot aquest procés, es va enllestir el present document, el qual ha de ser revisat cada cinc anys.

3.2 La ISAD (G) aplicada als arxius parroquials de l'AHAT: esquema de treball

L'aplicació de la ISAD (G) als fons parroquials de l'AHAT ha estat el resultat d'un procés d'estudi i reflexions a l'entorn de l'adequació de la norma amb la realitat, estructura i característiques dels diferents arxius parroquials, per tal de procedir a la realització de la seva descripció com a fons.

3.2.1 Selecció dels elements de descripció

L'organització de les regles reflecteix l'estructura preferible per a tota la descripció que es realitzi amb elements regits per aquestes. En aquesta estructura, els elements de descripció s'agrupen en sis àrees d'informació: àrea d'identificació –on s'inclou informació essencial per identi-

car la unitat de descripció–; àrea de context –on s'inclou informació sobre l'origen i la custòdia de la unitat de descripció–; àrea de contingut i estructura –on s'inclou informació sobre el tema principal i l'organització de la unitat de descripció–; àrea de condicions d'accés i ús –on s'inclou informació sobre la disponibilitat de la unitat de descripció–; àrea de documentació relacionada –on s'inclou informació sobre documentació que té relació important amb la unitat de descripció– i, finalment, àrea de notes, on s'inclou informació complementària o bé que no s'hagi pogut ressenyar en cap de les altres àrees²⁴.

Els elements de descripció agrupats en aquestes àrees, en total vint-i-sis–, poden ser utilitzats en la seva totalitat, encara que només uns pocs són indispensables en una descripció, ja que únicament uns quants es consideren essencials per a l'intercanvi internacional d'informació:

- codi de referència;
- títol;
- data(es) de producció dels documents o data(es) de formació de la unitat de descripció;
- volum de la unitat de descripció;
- nivell de descripció²⁵.

En el present treball s'han utilitzat dinou d'aquests vint-i-sis elements (són indicats en el quadre 1 en cursiva), encara que no sempre s'han aplicat en la seva totalitat en cadascun dels arxius parroquials en atenció a les seves característiques particulars, així com al fet de fer-ho sobre uns fons similars creats per una mateixa institució –la parròquia–. Així, la totalitat de l'àrea de condicions d'accés i ús i els seus 6 elements de descripció (3.4), i el sistema d'organització pertanyent a l'àrea de contingut i estructura (3.3.4), s'han aplicat en l'àmbit general sobre la totalitat dels arxius parroquials, de manera que en la descripció individual de cada fons ja no s'hi inclouen. Tanmateix, en aquesta, depenent del grau d'informació, alguns elements puntualment no s'hi han aplicat, com és el cas de les dades sobre l'ingrés (3.2.5), unitats de descripció relacionades d'altres arxius (3.5.4), bibliografia (3.5.5) i notes (3.6.1). Per tant, els elements que sempre restaran presents a cada un dels 123 arxius seran: codi(s) de referència (3.1.1), títol (3.1.2), dates de producció dels documents de la unitat de descripció (3.1.3), nivell de descripció (3.1.4), volum de la unitat de descripció (3.1.5), nom del productor (3.2.1), dates de formació de la unitat de descripció (3.2.3), i, finalment, resum de l'abast i el contingut (3.3.1).

Molts dels elements no seleccionats ho són a causa de les característiques del mateix nivell de descripció –fons– i al volum i l'elevat nombre de fons. Així, no s'ha considerat adient la introducció de la història de l'organisme (3.2.2) ja que la majoria de les parròquies a l'actualitat no disposen de cap estudi sobre llur evolució en el temps, de manera que és gairebé impossible incloure aquesta informació sense fer cap estudi previ, impensable per més de cent parròquies. Sí seria correcte aplicar aquest element en el cas de la realització de la descripció multinivell

d'una determinada parròquia. De manera semblant succeeix amb la història de la custòdia (3.2.4), fet que obligaria a investigar fons per fons, en la majoria dels casos, per tal de reconstruir el procés històric de la custòdia. Altres elements, en canvi, han estat eliminats a causa de la manca de planificació concreta i puntual en el si de l'activitat arxivística de la institució, en aquest cas de l'AHAT, ja que no té cap política relativa a l'avaluació i tria de la documentació (3.3.2), com també, ara per ara, establir uns plans definits pel que fa als increments (3.3.3). Finalment, dins de l'àrea de documentació relacionada (3.5) no s'han inclòs la localització dels originals (3.5.1) ni l'existència de còpies (3.5.2), ja que la documentació continguda als fons parroquials és en la seva totalitat original, com tampoc s'han definit les unitats de descripció relacionades de cada fons amb l'arxiu que els custodia, perquè a causa de la íntima relació dels arxius parroquials amb l'arxiu diocesà, tant en l'àmbit institucional –parròquia-diòcesi– com documental, és gairebé impossible delimitar-les amb exactitud i precisió; per exemple, els llibres de fàbrica, les visites pastorals, o documentació econòmica com censals, comptes, etc., es relacionen amb la majoria dels fons eclesiàstics de l'arxiu diocesà com poden ser els fons de confraries, pontificats, visites pastorals, estadística, etc.

Quadre 1: ELEMENTS DE DESCRIPCIÓ DE LA ISAD (G)

3. ELEMENTS DE DESCRIPCIÓ

3.1. ÀREA D'IDENTIFICACIÓ

3.1.1. Codi(s) de referència

3.1.2. Títol

3.1.3. Dates de producció dels documents de la unitat de descripció

3.1.4. Nivell de descripció

3.1.5. Volum de la unitat de descripció (quantitat, dimensió)

3.2. ÀREA DE CONTEXT

3.2.1. Nom del productor

3.2.2. Història de l'organisme / Notícia biogràfica

3.2.3. Dates de formació de la unitat de descripció

3.2.4. Història de la custòdia

3.2.5. Dades sobre l'ingrés

3.3. ÀREA DE CONTINGUT I ESTRUCTURA

3.3.1. Resum de l'abast i el contingut

3.3.2. Informació sobre avaluació i tria

3.3.3. Increments

3.3.4. Sistema d'organització

3.4. ÀREA DE CONDICIONS D'ACCÉS I ÚS

3.4.1. Estatus legal

3.4.2. Condicions d'accés

3.4.3. Drets i condicions de reproducció

- 3.4.4. *Llengua dels documents*
- 3.4.5. *Característiques físiques*
- 3.4.6. *Instruments de descripció*
- 3.5. ÀREA DE DOCUMENTACIÓ RELACIONADA
 - 3.5.1. Localització dels originals
 - 3.5.2. Existència de còpies
 - 3.5.3. Unitats de descripció relacionades del mateix arxiu
 - 3.5.4. *Unitats de descripció relacionades d'altres arxius*
 - 3.5.5. *Bibliografia*
- 3.6. ÀREA DE NOTES
 - 3.6.1. *Notes*

3.3 Metodologia de l'aplicació

L'aplicació de les regles i dels elements de descripció als fons parroquials de l'AHAT, han sofert un procés d'adaptació, de manera que en algunes ocasions, com en el cas del codi (3.1.1), el resultat sembla ésser una mica obscur i críptic. A continuació es detalla tant la significació d'alguns dels elements descriptius seleccionats i la forma en què s'han concretat, així com el tipus de format emprat, tot utilitzant l'exemple del fons parroquial de Riudecanyes. L'element de descripció *codi*, té l'objectiu d'establir un lligam entre els documents i la descripció que els representa. Per a l'elaboració d'aquest codi, s'ha d'indicar el país segons la versió de la ISO 3166, l'arxiu, així com d'altres identificadors únics²⁶. En el present treball el codi es forma a partir d'aquesta versió, amb el codi de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona (AHAT), la indicació de fons parroquial (FP), el codi que s'ha designat arbitràriament per la parròquia, Riudecanyes (RIUD), i el número identificador (87) assignat conforme a la posició dins de l'ordenament alfabètic dels fons parroquials.

Exemple: ESP AHAT FP RIUD 87

El títol, atès que la descripció realitzada ho és en l'àmbit de fons, inclou el nom del productor –és a dir la parròquia i la seva advocació–, com també la localitat on es troba, tot ressaltat en negreta, i abans d'això entre claudàtors, el nom del fons tal i com es troba classificat a l'AHAT:

Exemple: [PARRÒQUIA DE RIUDECANYES]
Parròquia de Sant Mateu de Riudecanyes

Les dates de producció dels documents de la unitat de descripció tenen com a objectiu identificar i ressenyar les dates extremes dels documents. Segons la ISAD (G) les dates es poden donar ja sigui com a

data única o com a dates extremes²⁷; en el present treball, ja que es tracta d'un període no obert a increments –ja que no hi ha cap planificació en aquest sentit– les dates són extremes, és a dir, primera i darrera data de la documentació continguda al fons; de forma opcional, no sempre observada a tots els fons, s'han afegit les dates que predominen:

Exemple: 1271-1858 (predomina 1500-1820).

El nivell de descripció és el de fons.

El volum de la unitat es refereix tant a la quantitat com a la dimensió de la unitat de descripció, indicant tant les unitats documentals, les capses de documentació i també els metres lineals que ocupa:

Exemple: 232 unitats documentals, que fan un total de 39 capses de documentació i 4,88 ml.

Les dades sobre l'ingrés informen sobre el dia, mes i any de l'ingrés des de la parròquia, com a institució que custodiava fins a la seva concentració a l'AHAT el fons; l'arxiver responsable del mateix; les disposicions per les quals es fa possible, així com l'autoritat que les promulga, en el cas de l'AHAT i les parròquies de l'Arquebisbat de Tarragona, l'arquebisbe.

Exemple: Ingressat a l'AHAT el dia 23 de novembre de 1922 per l'arxiver diocesà Mn. Sanç Capdevila, i els dies 12 d'octubre i 17 de setembre de 1980, per l'arxiver diocesà Mn. Salvador Ramon, en relació a les disposicions dels arquebisbes Francesc Vidal i Barraquer –del 9 de novembre de 1920 per les quals es creava l'AHAT– i Josep Pont i Gol, respectivament.

El resum de l'abast i el contingut, té per a objectiu identificar el tema principal i la tipologia de la unitat de descripció per tal que els usuaris en puguin jutjar el seu possible interès. En el cas de cada fons parroquial de l'AHAT, la descripció inclou tant la informació sobre les tipologies documentals a nivell de fons, les seves dates, així com les possibilitats que ofereixen als investigadors.

Exemple: El fons està integrat bàsicament per documentació notarial que es desenvolupa des del segle XIII fins al segle XIX, gairebé sense interrupcions. L'existència d'aquest volum documental tant important permet l'estudi de la realitat social, econòmica, religiosa i cultural d'aquesta comunitat durant més de sis segles. Les sèries sacramentals es troben molt fragmentades, encara que per llur interès demogràfic, el darrer quart del segle XVII i gran part del XVIII ofereixen una documentació amb una seqüència més sencera. El fons, tanmateix, conté documentació molt interessant sobre l'activitat associativa de la parròquia, fet que permet la realització d'importants treballs sobre religiositat popular. Finalment, la documentació de caire econòmic té importància pel que fa

a les fundacions, i cobraments de delmes i primícies, encara que, de la mateixa manera que els llibres sacramentals, es troba amb una marcada fragmentació que no reflecteix l'evolució en el temps de l'economia de la població i de la parròquia. Malgrat tot, és interessant per a l'estudi del clergat i els seus sistemes de finançament, el culte a través de la contribució econòmica a aquest, així com estudis, com a font indirecta, relacionats amb l'economia i la climatologia, entre d'altres.

El sistema d'organització té com a objectiu oferir informació sobre l'organització de la unitat de descripció²⁸. En el cas dels fons parroquials de l'AHAT, donat que tots disposen de gairebé les mateixes sèries documentals –ja que responen a la mateixa institució productora–, s'ha elaborat un quadre de classificació general per a tots ells que inclou: arxiu parroquial, comunitat de preveres, oficialitat, associacions pietoses de fidels.

Els elements de descripció inclosos dins de l'àrea de condicions d'accés i ús –com s'ha indicat en altre lloc– s'han realitzat de forma general per a tots els fons parroquials, i inclou els elements: estatus legal, condicions d'accés, drets i condicions de reproducció, llengua dels documents, característiques físiques, instruments de descripció.

Exemple: És documentació pública. Els fons es troben íntegrament a disposició dels investigadors (els arxius notariais de menys de 100 anys encara no han estat transferits des de les parròquies). La gran majoria dels documents fins al segle XIX estan escrits en llengua catalana, i en castellana a partir d'aquest segle. El llatí s'utilitza en els documents oficials i en algunes fórmules notariais. La consulta es fa mitjançant uns inventaris generals de parròquia, dels quals s'han publicat altres instruments de descripció: el dels llibres Sacramentals, els Notariais, i Processos. També, a partir d'aquests inventaris generals, s'ha realitzat un inventari de les confraries custodiades dins de cada fons parroquial, encara sense publicar, i a disposició de l'investigador.

Altres elements emprats, són els integrats dins de les àrees de documentació relacionada (3.5) i de notes (3.6). Així, dins de la primera d'aquestes, a l'element de les unitats de descripció relacionades d'altres arxius (3.5.4) s'han indicat aquelles unitats de descripció custodiades en altres fons però originades per la institució que descrivim:

Exemple (En el cas del fons d'Alcover):

Es conserva un capbreu del benefici de Sant Miquel de la parròquia d'Alcover al fons parroquial de Valls, concentrat a l'AHAT (a l'inventari, núm. 528, caps 86).

La bibliografia (3.5.5) introduïda és el resultat lògic de la tria d'aquella realitzada a partir de la informació fornida per la documentació del fons descrit.

Exemple:

– ARIAL, Miquel: "L'Església", a *Cinc Cèntims*, Riudecanyes, núm. 8 (1989), p. 10-11.

– CAPDEVILA I FELIP, Sañç: "Els mestres artistes de Riudecanyes". *Avui* (Reus), 6 d'abril de 1935.

– ROIGÉ FIGUERAS, Dolors: *Els noms de lloc i de persona de Riudecanyes*. Reus, Centre d'Estudis de la Comarca de Reus, 1989.

– ROIGÉ FIGUERAS, Dolors: "Sobre l'evolució dels noms de persona", a *Els Marques*, núm. 39 (1989), p. 19-32.

Pel que fa al format utilitzat, encara que a la Norma tant les àrees d'identificació com els elements de descripció s'hi indiquen amb números, en el present treball s'ha adoptat el format emprat a l'Arxiu Històric de Girona dirigit per l'arxiver Pep Matas, en el qual es prescindeix d'aquests, i només per ordre es van afegint els diferents elements de descripció desenvolupats sense incloure cap epígraf. A més a més, tampoc s'observa la distinció independent de cada element, sinó que molts d'aquests s'han agrupat; en el cas de l'àrea d'identificació, el títol (3.1.2), i les dates de producció (3.1.3) s'han agrupat en un únic punt, així com el nivell de descripció (3.1.4) i el volum de la unitat de descripció (3.1.5), en altre.

Exemple:

AHAT FP RIUD 8

Parròquia de Sant Mateu de Riudecanyes, 1271-1858.

Fons integrat per 232 unitats, entre llibres i lligalls, que fan un total de 39 caps de documentació i 4,88 ml.

4. Descripció dels fons parroquials de l'AHAT segons la ISAD (G)

4.1 Àrees i elements generals als fons parroquials

Com s'ha indicat, ja que el conjunt de fons parroquials concentrats a qualsevol arxiu diocesà respon a una mateixa institució, la parròquia, en el moment de l'aplicació de la Norma s'ha considerat oportú realitzar una descripció general per a tots els fons en determinats elements d'ella.

4.1.1 Sistema d'organització (3.3.4)

L'elaboració del present quadre de classificació segueix el model realitzat per Xavier Pedrals i Costa sobre l'arxiu parroquial de Bagà, a l'Alt

Berguedà i pertanyent a la diòcesi de Solsona, seguint un criteri de classificació orgànic i funcional²⁹. La comprovació de l'efectivitat i utilitat del mateix ha sigut experimentada amb èxit, per Roser Puig i Josep Maria Grau en la seva aplicació al fons parroquial de Santa Coloma de Farners³⁰. Els resultats positius obtinguts, el correcte i minucios estudi teòric sobre el funcionament i organització de la parròquia fet per Pedrals i les característiques del present treball de màster, avalen la decisió presa. Aquesta adaptació, malgrat tot, ha sigut modificada parcialment per tal d'aplicar-la amb més precisió en relació a les característiques particulars dels arxius de la diòcesi de Tarragona, així com a la introducció de criteris propis en la elaboració d'aquest treball. Paral·lelament a aquest quadre de classificació, a l'annex del treball del màster, s'ha afegit una altra proposta.

			Origen
			Privilegis i ordinacions
			Consuetes
		Organització	Santuaris
			Correspondència
			Memorials
			Llibre de notes
			Patrimoni
			Sagristia
		Hisenda	Bací de les ànimes
			Comptes
			Llibres de Fàbrica
			Rectoria
			Baptismes
			Confirmacions
		Sagramentals	Matrimonis
			Òbits
			Compliment Pasqual
			Complementaris
	Registres Parroquials		
		Ordinaris	Visites pastorals
			Albats

		Causes Pies
	Administracions Autònomes	Marmessories
		Altres Cementiri Hospital
		Ordinacions, disposicions, modificacions Sínodes, peticions al bisbe
	Normativa interna	Misses, celebracions, fundacions, reduc- cions
	Govern	Estat de la Comunitat, censos
Organització		Correspondència Certificats
	Fundacions	
	Beneficis	
COMUNITAT DE PREVERES		
	Patrimoni	Estat i inventaris Capbreus
		Clavaris i col·lectors
	Comptes generals	Dipòsits Entrades i sortides
		Procuradors
		Rebuts de particulars
	Comptes particulars	Compliment de fundacions Preveres Ajuntament
Economia		Llevador de rendes Llevador de ròssecs Pabordia
	Ingressos	Censals, fundacions Misses

			Èpoques
			Adventici
			Delmes
			Manteniment del patrimoni
		Despeses	Impostos
			Pòlisses, distribucions, rebuts dels residents
			Celebracions
			Extraordinàries
			Cadastre
NOTARIA	Protocols Notarials		
	Capítols Matrimonials		
	Testaments		
			Informes
		Processos	Interns
			Externs
			Regestos
	Cúria		
OFICIALITAT			
		Diligències	Causes Pies
			Beneficis
			Fundacions
			Inventaris
		Parròquia	Informes a les autoritats
	Informes i Estadística		
		Comunitat	Censos del clergat
			Informes a les autoritats
			Demandes col·lectives
		Documentació General	General
		General	Grup de confraries
	Confraries		
		Confraries	Particulars
ASSOCIACIONS			
PIETOSSES			
FIDELS			
			Documentació general
	Congregacions		Congregacions particulars

4.1.2 Àrea de Condicions d'Accés i ús (3.4)

És documentació pública. Els fons es troben íntegrament a disposició dels investigadors (els arxius notariaus de menys de 100 anys encara no han estat transferit des de les parròquies). La gran majoria dels documents fins al segle XIX estan escrits en llengua catalana, i en castellana a partir d'aquest segle. El llatí s'utilitza en els documents oficials i en algunes fórmules notariaus. La consulta es fa mitjançant uns inventaris generals de cada parròquia, dels quals s'han publicat altres instruments de descripció: el dels llibres Sagramentals³¹, els Notariaus³², i Processos³³. També, a partir d'aquests inventaris generals, s'ha extret un inventari de les confraries custodiades en cada arxiu parroquial, encara sense publicar, i a disposició de l'investigador.

4.2 Exemples d'aplicació:

A continuació, s'exposen els exemples de dos fons parroquials de l'AHAT descrits per l'ISAD (G): els de Guimerà i l'Espluga de Francolí.

4.2.1 Parròquia de Santa Maria de Guimerà:

[PARRÒQUIA DE GUIMERÀ]

ESP AHAT FP GUI 45

Parròquia de Santa Maria de Guimerà, 1313-1879.

Fons integrat per 241 unitats documentals, que fan un total de 52 capses de documentació i 6,61 ml.

Fons generat durant els anys 1313-1879.

Ingressat a l'AHAT el dia 27 de desembre de 1921, per l'arxiver diocesà Mn. Sanç Capdevila en base a les disposicions de 9 de febrer de 1920, per les quals es creava l'AHAT.

Es tracta d'un fons amb documentació del segle XIV-XIX, força complet. Destaquen les sèries de Manuals Notariaus molt regulars i que es desenvolupen des dels anys 1373-1700, fet que ofereix una informació molt important per a l'estudi de l'economia, societat i religiositat de Guimerà des del segle XIV fins al XVIII. Els Testaments i Capítols Matrimonials es conserven des dels segles XV fins al XVIII, amb nombrosos buits durant els segles XV i XVI. Per a l'estudi del culte, la documentació té un interès notable ja que permet reconstruir tant les pràctiques i funcions religioses, com les característiques de la religiositat popular des dels segles XVII al XIX. Així, es pot estudiar els beneficis de

la parròquia –Sant Antoni, Sant Blai, Sant Joan Baptista, Santíssima Trinitat i Sant Pere Apòstol– i les seves ordinacions i constitucions gràcies al *Liber Ordinationum* dels anys 1678-1879. El fons conté també documents sobre les diferents Causes pietoses dels segles XVI i XVII, com les d'Isidre Esteve (1685), Anton de Su, Francesc Torroja i Minguella (1674). Les confraries poden ésser estudiades a partir del segle XVII fins a la segona meitat del XVIII (Confraries de Nostra Senyora de la Soledat (1748), del Santíssima Sagrament (1648), de la Sang de Crist (1655), de la Minerva (1732), de Sant Sebastià (1648), Santa Maria i Sant Esteve (1639). Per a l'anàlisi de les pràctiques i característiques litúrgiques de la parròquia de Guimerà, destaca una interessant Consulta de la Comunitat de Preveres de l'any 1770, així com la documentació del llibre de l'administració de la Sagristia. Pel que fa a l'estudi dels aspectes econòmics de la mateixa, la documentació permet analitzar els diferents sistemes de dotació del culte i la fàbrica de l'església, com el Llevador de la Sagristia del 1606 i 1806; diferents Llevadors de censos dels anys 1641-1812, i censals –alguns dels segles XIV i XV (com el de Benelet de 1380, o el de 1499). Interessant és, tanmateix, el llibre d'entrades i sortides de grans del Mont de Pietat de la Universitat de Guimerà de l'any 1755, com ho són sobre tot, els diferents capbreus dels segles XV i XVII: els dels Beneficiats (segle XV), de la Pobla de Ferran i de Vallsanta (1608-1618), de Guimerà i la Pobla de Ferran (1664), o la còpia d'un altre de Guimerà de 1698, a més a més d'altres però en unes condicions molt deficientes de conservació degut, bàsicament, a la humitat. L'estructura i administració econòmica de la Comunitat de Preveres pot ésser analitzada a partir de la documentació sobre els comptes de la Comunitat i els llevadors de la renda i dels censals dels segles XVII, XVIII i XIX. A més a més de tot això, es conserva un interessant llibre de Propis i Arbitris de l'any 1772. Pel que fa a la documentació sacramental, el fons disposa d'uns magnífics registres de Compliment Pasqual dels segles XVI al XIX; els llibres de Baptismes, Matrimonis i Òbits s'inicien abans de la clausura del Concili de Trento, l'any 1562, encara es conserven fins la primera meitat del segle XVII. Malgrat tot, pel que fa als llibres d'òbits, aquest s'inicien en data molt antiga, al segle XV (1446). Altra documentació tracta sobre el Mont de Pietat de la Sagristia de Guimerà de l'any 1761 i el llibre de la Universitat.

CAPDEVILA i FELIP, Sanç: "El monestir cistercenc de Vallsanta: notes per a una monografia". *Quaderns d'Història Tarraconense*, vol. VII (1988), p. 5-44.

SABATÉ i BOSCH, Josep Maria: "Tradició i religiositat popular a l'Urgell: Guimerà (Arquebisbat de Tarragona)", dins de *V Jornades d'Estudis d'Història: Religiositat popular a Catalunya i als Pirineus*. Cervera, setembre 1996. En premsa.

A l'inventari, al número 68 no hi consta cap document.

El fons custodia diferents documents de Vallsanta del segle XV (1413), així com capbreus de la mateixa vila i de la Pobla de Ferran del segle XVII (1608-1618).

4.2.2 *Parròquia de Sant Miquel de l'Espluga de Francolí:*

[PARRÒQUIA DE L'Espluga DE FRANCOLÍ]

ESP AHAT FP ESPF 36

Parròquia de Sant Miquel de L'Espluga de Francolí, 1419-1883.

Fons integrat per 43 unitats documentals, que fan un total de 10 capses de documentació i 2,35 ml.

Fons generat durant els anys 1419-1883.

Ingressat a l'AHAT el dia 17 de febrer de 1924 per l'arxiver diocesà Mn. Sanç Capdevila, en base a les disposicions del 9 de febrer de 1920 de l'arquebisbe de Tarragona, Francesc Vidal i Barraquer, per les quals es creava l'AHAT.

A diferència d'altres fons parroquials concentrats a l'AHAT, el present no integra cap sèrie de Manuals Notarials. Malgrat tot, conserva una important documentació sobre l'activitat econòmica de la parròquia i poble de l'Espluga que permet l'estudi de la Comunitat de Preveres, a partir de la dotalia, escriptures de censals, marmessories, llevador de la renda de censos i censals dels segles XVI, XVII i XVIII (1744-1789), així com del capbreu de la Comunitat del segle XVIII (1779). Altra documentació fa referència a altres llevadors de la renda dels segles XV (1419), XVIII (1762 i 1773) i XIX (1819-1826), així com de capbreus dels segles XV i XVII (1594-1595, 1624-1625 i 1638-1639). Tanmateix, és molt interessant el capbreu de la vila Juana realitzat als Hospitalers de Sant Joan el segle XV (1460), fonamental per a l'estudi de les propietats i domini de l'orde de l'Hospital de Sant Joan. La reconstrucció de l'activitat de la Comunitat de Preveres es pot fer, a més a més, des de la seva vessant pastoral i litúrgica a partir de la documentació sobre els llibres de celebracions del segle XVIII (1766), les llibretes de celebracions de misses del segle XVI-XVIII, racionals, així com del llibre dels decrets imposats per l'arquebisbe en la seva visita pastoral, que permet analitzar l'estat del culte, l'edifici parroquial, l'estat espiritual dels fidels i, en definitiva, la situació de la pròpia Comunitat de Preveres. El fons custodia altra documentació com la de l'administració de l'Hospital de l'any 1844.

Es conserva un capbreu de l'Espluga de Francolí a la parròquia de Sant Joan Baptista de Valls, concentrada a l'AHAT, de l'any 1765 (a l'inventari, núm. 374, caps 66).

- BENET i ESTRADÉ, Manuel: "Un exemple d'arrendament de la Comarca de l'Espluga de Francolí a finals del segle XVII", dins de V.V.A.A.: *Jornades sobre els ordes religiosomilitars als Països Catalans*. Tarragona, Diputació de Tarragona, 1994, p. 396-402.
- BOU i SIMÓ, Jordi: "L'ermita de la Santíssima Trinitat". *L'Espitllera Montblanquina*, 56-57 (1986), p. 85-91.
- CALBET i CAMARASA, Josep Maria: "Oficis a l'Espluga de Francolí dels segles XVII i XVIII". *Butlletí del Centre d'Estudis Locals*, núm. 9 (1991), p. 3.
- CALBET i CAMARASA, Josep Maria: "Oficis a l'Espluga de Francolí dels segles XVII i XVIII". *Butlletí del Centre d'Estudis Locals*, núm. 10 (1991), p. 3-4.
- CLARAMUNT, Salvador: "El capbreu de la Comanda de l'Espluga de Francolí del 1558". *Arrels: Miscel·lània d'aportacions històriques i documentals de l'Espluga de Francolí*, 7 (1989), p. 307-316.
- COSTA, Maria Mercè: "Notícies dels habitants de l'Espluga de Francolí a la segona meitat del segle XIV". *Arrels*, 2 (1983), p. 107-118.
- COSTRA, Maria-Mercè: "Notícies dels habitants de l'Espluga de Francolí a la segona meitat del segle XV". *Aplec d'Estudis del Centre d'Estudis de la Conca de Barberà*, 2 (1980), p. 5-20.
- El castell de l'Espluga de Francolí*. *Butlletí Arqueològic*, núm. 44 (1933), p. 251-154.
- FELIP i SÁNCHEZ, Josep: *La inscripció feudal de l'Església de Sant Miquel de l'Espluga de Francolí*. Barcelona, Reial Acadèmia Catalana de les Belles Arts de Sant Jordi, 1989.
- FUGUET i SANS, Joan: "L'Església vella de Sant Miquel de l'Espluga de Francolí: un bell exemple d'arquitectura templa catalana". *Arrels*, 6 (1990), p. 123-147.
- GUAL i VILÀ, Valentí: "Els trets bàsics de la família moderna a l'Espluga de Francolí". *Butlletí del Centre d'Estudis Locals de l'Espluga de Francolí*, núm. 23 (1994), p. 3-4.
- GUAL i VILÀ, Valentí: "Història d'un creixement demogràfic: l'Espluga de Francolí a l'època Moderna". *Butlletí del Centre d'Estudis Locals de l'Espluga de Francolí*, 34 (1997), p. 135-136.
- JORDÀ i FERNÁNDEZ, Antoni Maria: "Delmes i drets senyorials de l'orde de Sant Joan de Jerusalem a l'Espluga de Francolí", dins de V.V.A.A.: *Aplec de Treballs del Centre d'Estudis de la Conca de Barberà*, 4 (1982), p. 193-201.
- LIAÑO MARTÍNEZ, Emma: "L'Església gòtica de Sant Miquel de l'Espluga de Francolí". *Arrels: Miscel·lània d'aportacions històriques i documentals de l'Espluga de Francolí*, 1 (1980), p. 101-118.

- MARCH i ANGLADA, Llorenç: "Apunts per a la topografia i demografia mèdica de l'Espluga de Francolí". *Arrels*, 5 (1989), p. 179-216.
- MASSAGUÉ i MATAS, Maria del Carme: "L'Hospital de l'Espluga de Francolí". *Arrels*, 1 (1980), p. 119-130.
- MIRÓ i ESPLUGAS, Manel: "L'Espluga després de la Reconquesta". *Arrels*, 2 (1983), p. 233-241.
- ROCA i ARMENGOL, Jordi: "Els Beneficis de la parròquia de Sant Miquel Arcàngel de l'Espluga de Francolí". *Arrels*, 1 (1980), p. 159-165.
- ROCA i ARMENGOL, Jordi: "Els problemes del Comú de l'Espluga de Francolí amb els terratinents de Blancafort". *Butlletí del Centre d'Estudis Locals*, núm. 1 (1989), p. 3.
- ROCA i ARMENGOL, Josep: "Història de la "Germandat Santíssima Trinitat", de l'Espluga de Francolí. *Arrels*, 4 (1984), p. 1-29.
- ROCA i ARMENGOL, Josep: "Les confraries religioses de l'Espluga de Francolí". *Arrels: Miscel·lània d'aportacions històriques i documentals de l'Espluga de Francolí*, 4 (1984), p. 32-64.
- ROCA i ARMENGOL, Josep: "Ordinacions de la parròquia de l'Espluga de Francolí de 1426". *Arrels: Miscel·lània d'aportacions històriques i documentals de l'Espluga de Francolí*, 4(1984), p. 65-69.
- ROCA i ARMENGOL, Josep: "La venerable comunitat de Preveres de l'Espluga de Francolí (1616-1827). *Butlletí del Centre d'Estudis Locals*, núm. 3 (1989), p. 3.
- SABATÉ i BOSCH, Josep Maria: "Aspectes de la pietat a l'Espluga de Francolí a la fi de l'Antic Règim". *Arrels: Miscel·lània d'aportacions històriques i documentals de l'Espluga de Francolí*, 5(1989), PP. 157-177.
- TARÈS i MARTÍ, Joan: *Història de l'Hospital de l'Espluga de Francolí d'ençà que passà a ser de l'Ajuntament*. L'Espluga de Francolí, l'Ajuntament, 1992.
- TORRUELLA i PIÑOL, Frederic: "L'Espluga i els seus morts en la lluita amb el francès: 1809-1813". *Arrels: Miscel·lània d'aportacions històriques i documentals de l'Espluga de Francolí*, 3 (1989), p. 157-165.
- TREMOLERA i ROCA, Josep: "Evolució dels cognoms de l'Espluga de Francolí: 1558-1725-1979". *Arrels: Miscel·lània d'aportacions històriques i documentals de l'Espluga de Francolí*, 7 (1989), p. 317-324.
- VALLRIBERA i PUIG, Pere: "La mort violenta a l'Espluga de Francolí", dins de V.V.A.A: *Assemblea intercomarcal d'estudiosos de Catalunya*. Valls, Institut d'Estudis Vallencs, 1989, p. 89-111.

Manca el número 26 de l'inventari.

El fons custodia un capbreu de la vila Juana realitzat als Hospitalers de Sant Joan el 1460.

Conclusions

1. Per a l'aplicació de la ISAD (G) als arxius parroquials de l'AHAT, s'han emprat 19 dels 26 elements de descripció, així com cadascuna de les àrees de la Norma. Els elements que no s'han seleccionat responen o bé al gran nombre de fons a descriure, o per la manca d'informació o de planificació en alguns aspectes del propi arxiu –per exemple en criteris d'increments–.

2. Cal destacar la facilitat de l'aplicació de la ISAD (G); sobre tot pel que fa als punts essencials per a la transmissió de la informació, de manera que es pot descriure tota la documentació d'un arxiu amb relativament poc temps i esforç, sobre tot si es tracta de documentació generada per un mateix tipus d'institució, com és el cas de la parroquial parroquial, en què diversos elements de descripció, i fins i tot àrees senceres, poden ser aplicats en conjunt a la totalitat dels fons parroquials concentrats als arxius diocesans. Per altra banda, considerem que seria positiu, per a una millor comprensió de la Norma, l'elaboració d'una segona edició comentada de la ISAD (G), amb la inclusió de més exemples.

3. Fruit d'aquesta experiència, la ISAD (G) és una eina de descripció que s'adapta perfectament a les característiques de la política de concentració dels fons parroquials realitzada per l'Església, de manera que es podria adoptar de forma general per a tots els arxius diocesans, per diverses raons: en primer lloc, per la seva ràpida aplicació tant als fons parroquials ja concentrats, com en els casos en què s'està procedint a llur concentració; en segon lloc, per què com que es tracta d'un procés general a totes les diòcesis espanyoles i com que aquest procés es pot complementar amb uns plans d'informatització paral·lels, la ISAD (G) constitueix un excel·lent sistema d'intercanvi d'informació, sobre tot en el moment en què un cop assolida la integració dels fons parroquials dins d'aquests arxius, s'inicia la tasca d'una descripció general dels mateixos per a tots els arxius de l'Església espanyola; i en tercer lloc, els fons parroquials, com a ens generats per un mateix tipus d'institució, comparteixen característiques comunes que fan que alguns dels elements de descripció de la Norma s'apliquin de forma general per a tots ells. A més a més, aquest sistema ja es podria utilitzar en les mateixes parròquies per part dels rectors, facilitant i agilitant les transferències als arxius de les diòcesis i la seva disponibilitat de cara a la investigació.

4. La utilitat d'elements de descripció com resum i abast del contingut, bibliografia, documentació relacionada d'altres arxius, drets de

reproducció i instruments de descripció, és fonamental per a l'investigador, sobre tot pel fet que els fons parroquials constitueixen, en molts casos, gairebé un terç de la documentació diocesana, de manera que més del 70% dels investigadors –en el cas particular de l'AHAT– que visiten l'arxiu consulten exclusivament aquesta documentació. A més a més, l'auge dels estudis genealògics, fa que molts d'aquests investigadors no siguin professionals de manera que la informació fornida pels elements de descripció de la ISAD (G), és imprescindible: localització dels fons, resum del contingut, possibilitats d'investigació, grau d'accessibilitat a la documentació, localització de la mateixa, estat de conservació, les dates extremes, bibliografia... Per als investigadors consagrats, cada cop més nombrosos i amb més mobilitat geogràfica, la uniformització de la descripció a través de la Norma esdevé un fet clau, a dins dels mateixos arxius en la consulta dels diferents fons, com pel que fa a la consulta d'arxius diferents.

5. En relació amb el punt anterior, també per l'arxiver és un bon sistema de descripció, ja que de forma ràpida una gran part de l'arxiu diocesà automàticament restarà descrit, amb la qual cosa l'extensió de l'aplicació de la ISAD (G) a la resta de fons és molt més fàcil i pràctica.

6. Per altra banda, considerem que els elements essencials de la ISAD (G) podrien ésser incrementats amb altres, com els del resum i abast del contingut i la bibliografia ja que són dos elements de fàcil aplicació; en el cas del resum, aquest és elaborat pel propi arxiver en el procés de la classificació, així com la recopilació bibliografia és també una feina que fa l'arxiver en el moment de la investigació del fons per a la seva comprensió.

7. Pel que fa al format utilitzat, s'ha adoptat l'emprat a l'Arxiu Històric de Girona realitzat pel seu director, Pep Matas –i alhora director de present treball de màster–, que consisteix en respectar l'ordre dels elements però sense indicar-ne llur numeració, de manera que visualment és molt més clarificador que una informació bigarrada de números, així com, tanmateix, és molt útil l'agrupació d'alguns d'aquests. Aquesta numeració, però, és interessant en exposicions teòriques sobre la ISAD (G), ja que permeten la localització immediata dels elements. Creiem que aquest tipus de format s'hauria de prendre com a model definitiu per tal d'uniformitzar també el mateix a nivell internacional, ja que permet una ràpida i eficaç identificació dels elements de descripció i llur contingut. Tanmateix, creiem que la finalitat uniformitzadora de la ISAD (G) no té cap sentit si no es regularitza el format, ja que de poc serveix l'aplicació de la Norma si per diferències en aquest, la transmissió de la informació es fa més complicada.

Notes

- 1 AHAT. CAPDEVILA I FELIP, Sanç: *Dietari del Arxiu Històric Arxidiocesà*, fol. 1 (Llibre manuscrit).
- 2 RAMON I VINYES, Salvador. "L'Arxiu Històric Arxidiocesà, la gran obra de Mn. Sanç Capdevila". A: *Església de Tarragona* (Butlletí Oficial de l'arquebisbat), 1984, núm. 155, p. 105.
- 3 RAMON I VINYES, Salvador. "L'Arxiu Històric Arxidiocesà... Op. Cit., p. 112.
- 4 Els inventaris publicats referents a documentació parroquial són els següents: RAMON I VINYES, Salvador; MASSAGUÉS I VIDAL, Josep. *Inventari dels llibres sacramentals de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1990; RAMON I VINYES, Salvador; FUENTES I GASÓ, Manuel Maria. *Inventari dels Protocols Notarials de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1987; i finalment, RAMON I VINYES, Salvador; FUENTES I GASÓ, Manuel Maria. *Processos de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, vol. I, 1990.
- 5 RUBIO MERINO, Pedro. *Los Archivos Eclesiásticos. Nociones básicas*. Venezuela: Trípole, 1992, fol. 107.
- 6 TEDESCHINI, Federico. "Carta circular sobre la organización de los archivos eclesiásticos". *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos*, 1930, 51, pp. 478-482.
- 7 AHAT. CAPDEVILA I FELIP, Sanç: *Dietari...* Op. Cit., fol. 1. 14 de febrer de 1921.
- 8 AHAT. CAPDEVILA I FELIP, Sanç: *Dietari...* Op. Cit., fol. 8. 30 d'octubre de 1922 (Ibidem, fol. 8).
- 9 AHAT. CAPDEVILA I FELIP, Sanç: *Dietari...* Op. Cit., fol. 9. 29 de novembre de 1922 (Ibidem, fol. 9).
- 10 AHAT. CAPDEVILA I FELIP, Sanç: *Dietari...* Op. Cit., fol. 10. 15 de gener de 1923 (Ibidem, fol. 10).
- 11 AHAT. CAPDEVILA I FELIP, Sanç: *Dietari...* Op. Cit., fol. 11. 4 de març de 1923 (Ibidem, fol. 11).
- 12 AHAT. CAPDEVILA I FELIP, Sanç: *Dietari...* Op. Cit., fol. 13. 24 de març de 1924 (Ibidem, fol. 13).
- 13 AHAT. CAPDEVILA I FELIP, Sanç: *Dietari...* Op. Cit., fol. 14. 4 i 6 de juny de 1924 (Ibidem, fol. 14).
- 14 "Instrucción sobre libros parroquiales i sus formularios publicada por acuerdo de los Rdmos. Prelados de la Provincia Eclesiástica Tarraconense". *Boletín Oficial Eclesiástico del Arzobispado de Tarragona*, (1929-1930), 30 de març de 1929, XLI, pp. 97-118.
- 15 Per exemple es recomana que la redacció de les partides "(...) Se ajustará, con las oportunas variantes, al formulario vigente de la Diócesis. Queda severamente prohibido hacer constar otras circunstancias ajenas al propio objeto de la partida, o añadir cualesquiera consideraciones o comentarios sobre las personas, sobre todo si fueren desfavorables". "Instrucción sobre libros parroquiales i sus formularios...", Op. cit., p. 99.
- 16 " (...) Para evitar alteraciones o falsificaciones en los libros, custódíelos el Párroco en el Archivo, bajo llave, y no los preste a nadie, sino con justa causa y en su propia presencia; y si en algún caso extraordinario se le exigiera la entrega de alguno de ellos, no acceda, sin haber obtenido expresa autorización del Prelado, o de su Vicario General". Ibidem, p. 98.

- 17 "(...) Los documentos referentes a las partidas o asientos de los libros antes citados, como son decretos de enmienda o entable, poderes para apadrinar, licencias matrimoniales, aprobaciones de cuentas, etc., no se incluirán jamás en el libro de referencia, sino en carpetas o legajos distintos para cada libro con sus correspondientes rótulos e inscripciones (Documentos referentes al Libro de Bautismos-de Matrimonios-de Defunciones-de Cuentas, etc.)". Ibídem, p. 98.
- 18 Com, per exemple, la redacció i els elements que han d'integrar una partida de baptisme de fill il·legítim: "(...) La filiación de los ilegítimos, así naturales como espurios, debe insertarse en su partida de Bautismo, en los casos y condiciones que señala el Código de Derecho Canónico (...)Atiéndase, en cuanto cabe, a evitar la infamia, no consignando el estado de soltería, viudez, etc., de los padres, como es de ver en las fórmulas que abajo se insertarán". Ibídem, p. 105.
- 19 Les transferències en el període de Mn. Sanç Capdevila com a arxiver de l'AHAT es van desenvolupar fins el 30 d'octubre de 1924 (RAMON I VINYES, Salvador: "L'Arxiu Històric Arxidiocesà... Op. Cit., p. 111).
- 20 RAMON I VINYES, Salvador. L'Arxiu Històric Arxidiocesà,... Op. Cit., p. 111.
- 21 *La Cruz*, 4 de setembre de 1921.
- 22 CAPDEVILA i FELIP, Sanç. "L'Arxiu Arxidiocesà de Tarragona". *Anuari*, Barcelona, IEC, 1921-1926, vol. VIII, pp. 282-285.
- 23 Per a l'elaboració de la part teòrica i l'aplicació pràctica de la ISAD (G) als arxius parroquials concentrats a l'AHAT s'ha utilitzat íntegrament la versió catalana de la Norma elaborada per l'arxiver Josep Matas i Balaguer, i editada per l'Associació d'Arxivers de Catalunya *ISAD (G). Norma Internacional General de Descripció Arxivística. Adoptada per la Comissió Ad Hoc de Normes de Descripció. Estocolm, Suècia, 21-23 de gener de 1993 (Versió final aprovada pel CIA). Otawa 1994*. Barcelona, Associació d'Arxivers de Catalunya i Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1995, així com en ocasions puntuals s'han consultat altres treballs sobre el tema, com el de Antonia Heredia (HEREDIA HERRERA, Antonia. *La norma ISAD (G) y su terminología: análisis, estudio y terminología*. Madrid: ANABAD, 1995).
- 24 *ISAD (G). Norma Internacional General de Descripció Arxivística. Adoptada per la Comissió Ad Hoc de Normes de Descripció. Estocolm, Suècia, 21-23 de gener de 1993 (Versió final aprovada pel CIA). Otawa 1994*. Barcelona, Associació d'Arxivers de Catalunya i Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1995, pp. 2-3.
- 25 Ibídem, p. 3.
- 26 Ibídem, p. 6.
- 27 Ibídem, p. 7.
- 28 Ibídem, p. 12.
- 29 PEDRALS i COSTA, Xavier. "Una proposta de quadre de classificació dels arxius eclesiàstics locals segons un esquema orgànic i funcional". A: *Ir. Congrés d'Història de l'Església Catalana. Des dels orígens fins ara*. Solsona, Boniquet, 1993, pp. 123-137. Altres aportacions interessants a l'elaboració d'estudis sobre organigrames, quadres de classificació i sèries documentals són els de GAY MOLINS, P. "Tipología de las series documentales parroquiales: propuesta de cuadro de clasificación". A: *Memoria Ecclesiae*, IX/I. Oviedo, Asociación de Archiveros de la Iglesia en España, 1996; BALLINA HEVIA, Agustín. "Propuesta de organigrama del Archivo Parroquial". A: *Memoria Ecclesiae*, IX/I. Oviedo, Asociación de Archiveros de la Iglesia en España, 1996; i ROSSELLÓ LLITERAS, J. "Archivos parroquiales: su organigrama". A: *Memoria Ecclesiae*, IX/I. Oviedo, Asociación de Archiveros de la Iglesia en España, 1996.

- 30 PUIG i TÀRRECH, Roser; GRAU i PUJOL, Josep M. T. "Aproximació a l'arxiu parroquial de Santa Coloma de Farners". A: *Ir. Congrés d'Història de l'Església Catalana. Des dels orígens fins ara*. Solsona, Boniquet, 1993, pp. 139-151.
- 31 RAMON I VINYES, Salvador; MASSAGUÉS I VIDAL, Josep. *Inventari dels llibres sacramentals de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1990.
- 32 RAMON I VINYES, Salvador; FUENTES I GASÓ, Manuel Maria. *Inventari dels Protocols Notarials de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1987.
- 33 RAMON I VINYES, Salvador; FUENTES I GASÓ, Manuel Maria. *Processos de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1990, vol. I.

Resumen

El presente artículo tiene como objetivo la exposición de la metodología de la aplicación de la norma internacional de descripción ISAD (G) sobre los 123 fondos parroquiales concentrados en el Archivo Histórico Archidiecésano de Tarragona, descripción que se ha realizado a nivel de fondos. La ISAD (G), en este caso, se presenta como un sistema de descripción imprescindible por la propia condición de los archivos diocesanos como archivos de concentración.

Résumé

Cet article se propose d'exposer la méthodologie d'application de la norme internationale de description ISAD (G) aux 123 fonds paroissiaux rassemblés aux Archives Historiques de l'Archevêché de Tarragone, description qui a porté sur les fonds eux-mêmes. En l'occurrence, la norme ISAD (G) se présente comme un système de description indispensable vu la nature concentrée de ces archives diocésaines.

Summary

The purpose of this article is to describe the method of application of the ISAD (G) international description standard to the 123 parish collections found in the Archdiocesan Historic Archive of Tarragona, a description that has been made at the collection level. The ISAD (G), in this case, is an indispensable description system given the condition of the diocesan archives as concentration archives.